

Nr 186.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning; given Stockholms slott den 31 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att vissa undantagsbestämmelser från lagen för Sveriges riksbank skola gälla jämväl för tiden den 1 juli 1952—den 30 juni 1953. Enligt vid propositionen fogat lagförslag må riksbanken utgiva sedlar till belopp av högst 4 800 miljoner kronor. Det nuvarande maximibeloppet utgör 4 400 miljoner kronor.

¹ *Bihang till riksdagens protokoll 1952. 1 saml. Nr 186.*

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1952 till och med den 30 juni 1953 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst fyratusenåttahundra miljoner kronor.

2 §.

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, under tid då riksdagen ej håller session, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från början av nästföljande session, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 20 februari 1952 har *utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt* hemställt, att maximigränsen för sedelomloppet under tiden från och med den 1 juli 1952 till och med den 30 juni 1953 måtte bestämmas till 4,8 miljarder kronor.

Över skrivelsen ha, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksbanken* samt *fullmäktige i riksgäldskontoret*.

Jämlikt 9 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank (*riksbankslagen*) äger riksbanken utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa beräknad enligt 11 §, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Enligt 9 § andra stycket kan riksbanken under vissa förutsättningar erhålla bemyndigande att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 350 miljoner kronor. Så snart ske kan skall dock den utelöpande sedelmängden nedbringas med ett belopp motsvarande vad som utgivits med stöd av sådant bemyndigande.

Enligt 10 § skall den del av bankens utelöpande sedlar, som överstiger bankens metalliska kassa, motsvaras av vissa i sistnämnda paragraf angivna tillgångar, den s. k. supplementära sedeltäckningen, nämligen

- a) lätt säljbara statspapper;
- b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;
- c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning inestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel, utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Såsom riksbankens metalliska kassa skall enligt 11 § första stycket räknas allt riksbankens guld inom landet samt dessutom, intill ett belopp motsvarande femton procent av hela metalliska kassan, banken tillhörigt, på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guld. I 11 § andra stycket stadgas, att metalliska kassan ej må bibehållas vid lägre belopp än 150 miljoner kronor.

I syfte att skapa den större elasticitet i penningssystemet, som förhållandena påkallade, ha de enligt riksbankslagen gällande bestämmelserna temporärt modifierats med stöd av *lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.* Denna lag gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940 men erhöll därefter fortsatt giltighet, sista gången genom lag den 16 maj 1947 (nr 194), enligt vilken giltighetstiden utsträcktes till och med den 30 juni 1948. Lagen i fråga utgjorde ett led i krigsårens beredskapslagstiftning och hade karaktären av en fullmaktslag, tillämplig vid krig eller krigsfara, vari riket befann sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden.

De modifierade bestämmelser, som meddelats med stöd av 1939 års lag, inneburo följande.

Genom *kungörelsen den 31 januari 1940 (nr 54) med viss bestämmelse angående riksbankens metalliska kassa* sattes stadgandet i 11 § första stycket riksbankslagen angående metalliska kassan temporärt ur kraft. I sagda kungörelse förordnades, att såsom riksbankens metalliska kassa skulle räknas *allt* riksbanken tillhörigt guld. De i riksbankslagen givna begränsningarna för sedelutgivningsrätten, vilka sammanhänge med guldets placering, hade nämligen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan fördelning av riksbankens guldbehållning, som ur säkerhetssynpunkter varit mest betryggande.

Vidare utfärdades bestämmelser, varigenom ökning medgavs av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen finge överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Genom *kungörelsen den 14 februari 1947 (nr 31) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades sålunda nämnda belopp från 350 till 1 400 miljoner

kronor. Genom *kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 251) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades beloppet till 2 500 miljoner kronor.

1939 års fullmaktslag, som upphörde att gälla med utgången av juni månad 1948, ersattes med *lagen den 28 maj 1948 (nr 248) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*.

I sistnämnda lag stadgades, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skulle, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 3 200 miljoner kronor (1 §), att därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövades nödigt Konungen finge, om riksdagen ej vore samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor, att dylikt av Konungen lämnat medgivande skulle, därest detsamma icke godkändes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla (2 §), samt att som riksbankens metalliska kassa skulle räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld (3 §).

1948 års lag, som enligt vad förut anförts gällde för tiden till och med den 30 juni 1949, ersattes i sin tur med *lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*. I denna lag stadgades att under tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle — i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat — lända till efterrättelse vissa särskilda bestämmelser, vilka överensstämde med motsvarande bestämmelser i 1948 års lag, dock med den ändringen att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning i 1949 års lag fastställdes till 3 500 miljoner kronor. Genom lag den 2 juni 1950 (nr 257) förordnades, att vad i 1949 års lag förordnats med avseende å tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle äga tillämpning jämväl med avseende å tiden från och med den 1 juli 1950 till och med den 30 juni 1951.

1949 års lag ersattes återigen i sin tur av *lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning*. I denna lag stadgas att under tiden från och med den 1 juli 1951 till och med den 30 juni 1952 skola — i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen finnes stadgat — lända till efterrättelse vissa särskilda bestämmelser, vilka överensstämde med motsvarande bestämmelser i 1948 och 1949 års lagar, dock med den ändringen att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning i 1951 års lag fastställdes till 4 100 miljoner kronor. Genom lag den

14 december 1951, nr 759, har 1 § i 1951 års lag erhållit ändrad lydelse såtillvida, att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst 4 400 miljoner kronor.

Jag torde i detta sammanhang få erinra om att fullmäktige i riksbanken i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 februari 1951 hemställde, att Kungl. Maj:t genom proposition måtte underställa riksdagen förslag till ny riksbankslag i huvudsaklig överensstämmelse med ett av 1949 års riksbankslagskommitté utarbetat förslag. Förslaget innebar, förutom en huvudsakligen formell omarbetning av riksbankslagen, att ändrade grunder för sedelutgivningsrätten skulle införas. Sålunda skulle någon övre gräns för sedelutgivningen icke fastställas. Ej heller i övrigt skulle några »spärrar» för sedelutgivningen föreligga utöver den begränsning, som innefattades i de speciella stadgandena om de tillgångar riksbanken genom sina rörelsegrenar ägde förvärva och den bestämmelse som närmare kvalificerade vissa av dessa tillgångar som täckningsgilla samt en allmän bestämmelse om att riksbanken i all sin verksamhet hade att verka för uppnåendet av de penning- och valutapolitiska direktiv som uppställdes av riksdagen. Förslaget mötte, såvitt gällde sedelutgivningsrätten, invändningar såväl hos reservanter bland bankofullmäktige som hos remissinstanserna. I proposition nr 181 till 1951 års riksdag förklarade jag mig icke beredd att för det dåvarande taga slutlig ståndpunkt till frågan, hur sedelutgivningsrätten på längre sikt borde regleras. Jag anmälde sålunda min avsikt att taga spørsmålet under närmare övervägande, varvid det måhända kunde visa sig lämpligt att tillkalla särskilda sakkunniga för att göra ytterligare utredningar i ämnet. I avvaktan på resultatet av erforderliga överväganden rörande sedelutgivningsrätten föreslog jag — med viss ändring av maximigränsen för sedelutgivningsrätten — en förlängning av den dittillsvarande provisoriska lagstiftningen intill utgången av juni månad 1952; förenämnda lag den 8 juni 1951, nr 388, utfärdades i enlighet härmed. Sedan jag sedermera den 9 november 1951 erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst fem utredningsmän med uppdrag att verkställa den ifrågasatta utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt tillkallade jag den 13 i samma månad presidenten i kammarrätten N. J. E. Quensel, ordförande, riksbankschefen M. H. Lemne, professorn E. R. Lindahl, verkställande direktören i Svenska sparbanksföreningen O. E. Sahlin samt bankdirektören J. Wallenberg med uppdrag att verkställa ifrågavarande utredning. I direktiven för utredningen anförde jag bland annat följande:

Det av 1949 års riksbankslagskommitté framlagda förslaget — inne-
bärande bl. a. att det nuvarande systemet med ett fixerat maximum skall
frångås och att även i övrigt »spärrar» i hävdvunnen mening kunna und-
varas — bör allsidigt prövas. Härvid bör närmare utredas sedelutgivningens
samband med penningpolitiska och andra ekonomiska förhållanden. Vidare
bör under utredningen uppmärksamhet ägnas åt frågan om den sannolika

psykologiska effekten av att lagstadgade spärrar för sedelutgivningsrätten slopas. Om övervägandena leda till att sådana spärrar icke lämpligen kunna avvaras, bör undersökas om det nuvarande systemet — hittills betraktat som ett provisorium — bör bibehållas, eventuellt med vissa modifikationer, eller om spärrar av annan art böra uppställas.

I sin förut omnämnda skrivelse den 20 februari 1952 har *utredningen om riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt* framhållit, att utredningen funnit sitt uppdrag vara så omfattande och svårbemästrat, att det ej kunde fullgöras inom sådan tid, att härav föranlett förslag om definitiv lagstiftning i frågan kunde framläggas under innevarande års riksdag. Vad anginge de åtgärder, som bleve erforderliga under nu pågående riksdagssession, funne utredningen varken anledning eller möjlighet att föreslå annat system för reglering av riksbankens sedelutgivning än det nu gällande. Lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning borde i enlighet härmed ersättas med en liknande lag gällande för budgetåret 1952/53, varvid dock den nu gällande gränsen för sedelutgivningen eventuellt borde ersättas med en annan gräns.

Beträffande frågan om vilken gräns, som lämpligen borde fastställas, har utredningen inledningsvis framhållit följande. En spärr för sedelutgivningen, liksom varje annan laglig begränsning av riksbankens befogenheter, finge en rimlig mening endast om den uppfattades som ett bindande direktiv för bankens verksamhet under det kommande året. Detta innebure, att de övriga direktiv, som riksdagen kunde meddela för riksbankens verksamhet, måste stå i överensstämmelse med lagstiftningen om sedelutgivningsrätten. I annat fall bleve sedelspärren en formalitet, som inte ens i psykologiskt avseende fyllde någon uppgift. Allmänhetens förtroende för penningvärdet bleve inte större, om man hade spärregler, som vid varje förekommande behov ändrades, än om dylika regler helt saknades. Riksbanken borde därför ej räkna med möjligheten att det en gång fastställda maximibeloppet för sedelmängden komme att höjas, så snart sedelomloppet under budgetåret skulle visa en tendens att överskrida maximigränsen. Riksbanken borde i stället, i enlighet med beslutet om sedelutgivningsrätten och övriga direktiv, i god tid inrikta sin politik så, att frågan om en höjning av gränsen för sedelomloppet ej bleve aktuell under året genom sådana anspråk på sedelutgivningen, som hade sin grund i en försämring av penningvärdet. En sedelspärr finge däremot icke utgöra en anledning för riksbanken att underlåta att tillgodose de faktiska anspråk på sedlar, som gjorde sig gällande vid varje tidpunkt. Det vore i regel ej heller något skäl att motverka en sådan förändring av betalnings- och kassahållningsvanorna, som utan att vara av inflationistisk natur medförde en ökning av det totala sedelbehovet.

För att underlätta bedömningen av vad som kunde anses vara en lämplig gräns för sedelutgivningsrätten under budgetåret 1952/53 hade vissa sifferuppgifter rörande det faktiska sedelomloppet och sedelutgivningsrätten un-

der de två senaste årtiondena sammanställts i en i skrivelsen intagen tabell, (tabellen har såsom *Bilaga* fogats vid detta protokoll). Av tabellen framginge att på grund av julhandeln och transaktioner i samband med årsskiftet allmänhetens anspråk på betalningsmedel vid slutet av ett kalenderår föredde en säsongmässig ansvällning. Härigenom komme den utelöpande sedelmängden ultimo december i de fall, då prisnivån ej undergått någon större förskjutning, att ligga cirka 10 % högre än den i medeltal utelöpande sedelmängden under kalenderåret. Vid fastställandet av en gräns för sedelutgivningsrätten för ett budgetår, som löpte från och med den 1 juli till och med den 30 juni nästa år, borde man taga hänsyn till denna toppbelastning vid kalenderårsskiftet. I normala fall kunde man utgå ifrån att sedelbehovet under den senare hälften av budgetåret ej komme att uppnå samma höjd som ultimo december. Det framginge vidare av tabellen, att riksbanken i regel ej fullt utnyttjat sin sedelutgivningsrätt ens vid den maximala belastningen vid kalenderårsskiftet. Även då hade riksbanken mestadels haft en icke alldeles oväsentlig sedelreserv. Utredningen ansåge, att man även vid bestämningen av sedelutgivningsrätten för budgetåret 1952/53 borde räkna med en viss reserv för att möta sådana eventuella ökningar i sedelbehovet, som sammanhänge med ändrade betalningsvanor, tesaureringstendenser hos allmänheten, exceptionell ökning av produktion och omsättning samt med andra förändringar, som ej kunde hänföras till en försämring av penningvärdet.

Utredningen har vidare uttalat att enligt dess uppfattning borde riksbankens sedelutgivningsrätt för budgetåret 1952/53 sålunda motsvara ett beräknat behov ultimo december 1952 plus en viss reserv. En dylik beräkning kunde visserligen icke grundas på någon säker vetskap om det närmare sambandet mellan å ena sidan produktionens omfattning samt utvecklingen av priser och löner och å andra sidan sedelomloppets storlek, men det vore dock möjligt att inom icke alltför vida marginaler uppskatta ifrågavarande samband.

Vid en uppskattning av sedelbehovet vid slutet av år 1952 kunde man lämpligen utgå från det faktiska sedelomloppet vid slutet av år 1951, 4 090 milj. kr. Om man tänkte sig, att utvecklingen under år 1952 ej skulle innebära någon expansion varken med avseende på priser och löner eller med avseende på de omsatta kvantiteterna av varor och tjänster, borde det maximala sedelomloppet för år 1952 bli ungefär detsamma som för år 1951. Emellertid kunde en bedömning av utvecklingen under året icke basera sig på dessa utgångspunkter, då de under innevarande år redan ingångna kollektivavtalen för löntagare visade hän mot en allmän och relativt stor avtalsenlig lönehöjning. Denna lönehöjning komme i viss mån att motsvaras av ökad varutillgång, men man hade också vid avtalens ingående räknat med möjligheten av en viss prisstegring. Det vore dock givetvis av största betydelse att prisstegringar, även s. k. konsekvensprisstegringar, i

möjligaste mån undvekes. I annat fall förelåge risker för en fortgående penningvärdeförsämring och därmed även för en utveckling, som vore ägnad att menligt påverka Sveriges valutaställning. Utredningen förutsatte därför vid sina beräkningar beträffande sedelbehovet, att statsmakterna och riksbanken skulle vidtaga effektiva åtgärder för att söka förverkliga den här avsedda stabiliseringen och att följaktligen en fortsatt pris- och löneglidning icke skulle äga rum. Från dessa utgångspunkter och med ledning av tidigare erfarenheter beträffande sedelomloppets utveckling räknade utredningen med att detta vid slutet av år 1952 borde hålla sig inom ramen för ett belopp av 4,4 å 4,5 miljarder kronor. Om omständigheterna gåve vid handen, att nämnda belopp icke skulle förslå, torde detta innebära att risk förelåge för en inflatorisk utveckling. Utredningen förutsatte, att riksbanken uppmärksam samt följde utvecklingstendenserna och, om dessa skulle gå i angiven riktning, betraktade detta förhållande som en varningssignal, vilken borde ge anledning till därav betingade åtgärder.

Till förenämnda belopp borde, som utredningen tidigare antytt, läggas en viss reserv, förslagsvis uppgående till ett belopp av 300 milj. kronor.

Fullmäktige i riksbanken ha i sitt utlåtande över utredningens skrivelse uttalat, att fullmäktige i avvaktan på utredningens slutliga förslag till lösning av sedelutgivningsreglerna icke hade något att erinra mot en förlängning av nuvarande provisorium med av utredningen föreslagen höjning av maximibeloppet. Fullmäktige ha härom närmare anfört följande. Därest en spärr för riksbankens sedelutgivning ansåges erforderlig funne fullmäktige i likhet med utredningsmännen och i avvaktan på deras förslag till definitiv lösning av frågan, någon annan möjlighet icke stå till buds än en förlängning av nuvarande provisoriska lagstiftning. Fullmäktige ansåge också, att den nuvarande maximigränsen borde höjas. Beträffande det av utredningsmännen föreslagna maximibeloppet kunde intet annat sägas, än att det såvitt nu kunde bedömas borde vara tillräckligt. Fullmäktige ville emellertid starkt understryka vad utredningsmännen framhållit, nämligen att det icke funnes något entydigt samband mellan å ena sidan produktionens omfattning samt utvecklingen av priser och löner och å andra sidan sedelmängden. Det vore otvetydigt att med pris- och lönestegringar följde ett växande behov av omsättningsmedel, men relationen mellan dessa faktorer kunde icke anges. En ytterligare reservation vore i sammanhanget erforderlig. Av utredningsmännens skrivelse framginge icke huruvida de vid sina beräkningar av sedelbehovet räknat med de eventuella återverkningar på sedelmängden som den statsfinansiella utvecklingen och förändringarna i bytesbalansen kunde ha. Vår allmänna prisnivå undginge icke att starkt influeras av den internationella prisutvecklingen. Beträffande den förenämnda reserven, som skulle tillgodose en ökning av sedelbehovet av icke-inflationistisk natur, måste man fråga sig om icke förändringar i betal-

nings- och kassahållningsvanorna och tesaureringstendenserna ofta hade samband med en penningvärdeförsämring. I orostider ökades allmänhetens likviditetsbehov, den behöлле mera kontanter. I varje fall vore det svårt att skilja den ökning av ifrågavarande behov som hade sin grund i en penningvärdeförsämring från den ökning som enligt utredningsmännen skulle vara legitim. Helt uteslutet vore, att riksbanken genom några åtgärder skulle kunna påverka de omständigheter av bl. a. psykologisk natur, som låge bakom allmänhetens betalnings- och kassahållningsvanor.

Bankofullmäktige ha vidare ifrågasatt om icke utredningsmännen genom att uppdelade maximibeloppet för den utelöpande sedelmängden i två komponenter, en som lämnade utrymme för en väntad penningvärdeförsämring och en som skulle tillgodose en ökning, som icke hade en inflationistisk grund, onödigt komplicerat frågan. Man måste fråga sig efter vilka grunder fullmäktige hade att bedöma, om en ökning av sedelmängden hade sin grund i en penningvärdeförsämring eller icke. Enligt fullmäktiges mening borde därför utredningsmännens förslag, i vad det avsåge en uppdelning av maximibeloppet för sedelutgivningen, icke medföra några för riksbanken bindande direktiv.

Fullmäktige ha avslutningsvis anført att fullmäktige hittills icke funnit anledning frånträda den principiella uppfattning, åt vilken fullmäktige tidigare givit uttryck i sin skrivelse i februari 1951 med förslag till ny riksbankslag, nämligen att man vid ett system med oinlösliga sedlar icke kunde finna någon logisk motivering för ett sedelmaximum. Sedelmängden berodde av rörelsens behov av omsättningsmedel samt allmänhetens betalnings- och kassahållningsvanor. Riksbanken hade därför ringa möjligheter att påverka sedelmängden och det kunde icke vara rationellt att utifrån förändringar i sedelmängden motivera penningpolitiska ingripanden.

Enligt vid bankofullmäktiges utlåtande fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet har *herr Kristensson* reserverat sig mot majoritetens beslut. Herr Kristensson, som icke hade något att erinra mot en förlängning av nuvarande provisorium beträffande sedelutgivningsreglerna med av utredningsmännen föreslagen höjning av maximibeloppen, har uttalat att resultatet av pågående utredning borde avvaktas innan frågan om ändrade bestämmelser för riksbankens sedelutgivning på längre sikt bedömdes. Bakom utvecklingen av sedelmängdens storlek kunde ligga faktorer, som behövde beaktas och mot vilka åtgärder kunde behöva vidtagas. Sedelmängdens storlek kunde vara uttryck för en utveckling, som måste ägnas största uppmärksamhet av den penningvårdande myndigheten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha uttalat att fullmäktige — under den av utredningen angivna förutsättningen att statsmakterna och riksbanken skulle vidtaga effektiva åtgärder för att söka förverkliga en stabilisering av penningvärdet — saknade anledning rikta erinran mot en ytterligare höj-

ning av maximibeloppet för riksbankens sedelutgivningsrätt, att gälla för tiden 1 juli 1952—30 juni 1953. Beloppet av den föreslagna höjningen, 400 miljoner kronor, syntes fullmäktige väl avvägt. Fullmäktige ha anfört att fullmäktige funne det beklagligt, att utredningens uppdrag icke kunnat fullgöras inom sådan tid, att därav föranlett förslag om definitiv lagstiftning i frågan kunde framläggas under innevarande års riksdag. Ett fortsatt provisorium på förevarande område syntes nämligen ägnat att framkalla sådana psykologiska reaktioner hos allmänheten, som jämte andra mera reala faktorer kunde befrämja en inflationistisk utveckling. Med tillfredsställelse hade fullmäktige å andra sidan tagit del av de av kommittén gjorda uttalandena angående sedelutgivningsrättens samband med av riksdagen meddelade direktiv för riksbankens verksamhet samt angående riksbankens skyldighet att, i enlighet med beslutet om sedelutgivningsrätten och övriga direktiv, i god tid inrikta sin politik så, att frågan om en höjning av gränsen för sedelomloppet ej bleve aktuell under året genom sådana anspråk på sedelutgivningen, som hade sin grund i en försämring av penningvärdet. Fullmäktige ville för egen del stryka under dessa uttalanden, vilka fullmäktige funne vara av den största vikt för den slutliga utformningen av bestämmelserna på förevarande område.

Enligt vid riksgäldsfullmäktiges utlåtande fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet har ordföranden, *herr Örne*, för egen del jämväl hänvisat till ett av honom i fullmäktiges protokoll tidigare intaget yttrande i anledning av fullmäktiges utlåtande i samband med den i december 1951 vidtagna höjningen av maximigränsen för riksbankens sedelutgivningsrätt (yttrandet har redovisats å sid 9 i propositionen nr 231 till 1951 års riksdag).

Departementschefen. Enligt lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning gälla — i stället för vad i 1934 års riksbankslag är i motsvarande hänseende stadgat — särskilda föreskrifter i fråga om riksbankens rätt att utgiva sedlar. Dessa innebära bland annat, att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av 4 400 miljoner kronor. 1951 års lag är tidsbegränsad; giltighetstiden för densamma utgår den 30 juni 1952.

I samband med tillkomsten av 1951 års lag uttalade jag, att jag icke för det dåvarande ville taga slutlig ståndpunkt till frågan hur sedelutgivningsrätten borde regleras på längre sikt utan att jag hade för avsikt att taga spörsmålet under närmare övervägande. Med stöd av bemyndigande av Kungl. Maj:t har jag sedermera den 13 november 1951 tillkallat särskilda utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning i ämnet.

Som framgår av vad jag tidigare anfört ha nämnda utredningsmän funnit att uppdraget icke kunnat fullgöras inom sådan tid, att härav föranlett förslag om definitiv lagstiftning i frågan kunde framläggas under innevarande

års riksdag. Utredningsmännen ha föreslagit att 1951 års lag måtte ersättas med en liknande lag gällande för tiden den 1 juli 1952 — den 30 juni 1953, varvid dock den nuvarande gränsen för sedelutgivningen borde förhöjas från 4 400 till 4 800 miljoner kronor. Vid sina beräkningar rörande sedelomloppet ha utredningsmännen — under förutsättning att statsmakterna och riksbanken vidtog effektiva åtgärder för att förhindra en fortsatt pris- och löneglidning — uppskattat sedelomloppet vid slutet av år 1952 till omkring 4 400 à 4 500 miljoner kronor. Till nämnda belopp borde läggas en viss reserv, förslagsvis uppgående till 300 miljoner kronor, avsedd att ge riksbanken möjlighet att tillgodose eventuellt uppkommande behov, som sammanhänge med ändrade betalningsvanor samt med andra förändringar, som ej kunde hänföras till en försämring av penningvärdet. De sakkunniga ha jämväl uttalat att riksbanken, i enlighet med beslutet om sedelutgivningsrätten och övriga direktiv, som riksdagen kunde meddela för bankens verksamhet, i god tid borde inrikta sin politik så, att frågan om en höjning av gränsen för sedelomloppet ej bleve aktuell under året genom sådana anspråk på sedelutgivningen, som hade sin grund i en försämring av penningvärdet.

Hur sedelutgivningsrätten skall regleras på längre sikt bör givetvis icke nu bli föremål för bedömning, utan detta spörsmål bör anstå till dess utredningsmännen slutfört sitt uppdrag. I avvaktan härpå bör den provisoriska lagstiftningen i ämnet förlängas, lämpligen under den tid utredningsmännen förordat eller den 1 juli 1952 — den 30 juni 1953.

Av vad utredningsmännen anfört får anses framgå att behov av en viss utvidgning av sedelutgivningsrätten föreligger. Mot det belopp å 400 miljoner kronor, med vilket höjning ifrågasatts, har jag icke någon erinran. Såvitt för närvarande går att bedöma torde nämnda belopp vara tillräckligt. Jag förordar sålunda att det nuvarande maximibeloppet för sedelutgivningen höjes från 4 400 miljoner kronor till 4 800 miljoner kronor. I anledning av vissa uttalanden av utredningsmännen om riksbankens bundenhet av ett i författning fastställt maximibelopp för sedelmängden och vad bankofullmäktige i anslutning därtill anfört, vill jag endast framhålla att bestämmandet av en viss maximigräns, nu liksom tidigare, självfallet har den innebörden, att det blir en uppgift för riksbanken att, inom ramen för av riksdagen meddelade direktiv, tillvarata de möjligheter som kunna stå riksbanken till buds för att förhindra att ett överskridande av maximibeloppet skall behöva ifrågakomma.

Bestämmelserna rörande riksbankens sedelutgivning under tiden den 1 juli 1952 — den 30 juni 1953 torde böra upptagas i en ny lag vilken — med den jämkning som föranledes av det nyss sagda — bör utformas i överensstämmelse med 1951 års lag i ämnet.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet

upprättats förslag till *lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.*

Föredragande departementschefen hemställer, att nämnda lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Birgit Warholm.

**Uppgifter rörande det faktiska sedelomloppet och sedelutgivningsrätten
under tiden 1931—1951.**

År	Utelöpande sedelmängd i milj. kr.		Ult.dec. i % av medelt.	Sedelutg. rätt ult. dec. i milj. kr.	Obegagn. rätt ult. dec. i milj. kr.	Procentuell ökning under året		
	Medelt.	Ult.dec.				Sedel- mängd i medeltal	Sedel- mängd ult.dec.	Sedel- utg. r. ult.dec.
1931	566	583	103	662	79	—1	—2	—10
1932	567	598	105	662	64	0	3	—
1933	576	648	112	870	222	2	8	31
1934	639	708	111	920	212	11	9	6
1935	711	786	111	1 111	325	11	11	21
1936	801	893	111	1 269	376	13	14	14
1937	884	980	111	1 291	311	10	10	2
1938	977	1 061	109	1 533	472	11	8	19
1939	1 121	1 422	127	1 530	108	15	34	—
1940	1 433	1 482	103	1 694	212	28	4	11
1941	1 485	1 700	114	2 226	527	4	15	31
1942	1 735	2 016	116	2 650	634	17	19	19
1943	2 018	2 266	112	2 868	602	16	12	8
1944	2 239	2 492	111	3 062	570	11	10	7
1945	2 475	2 782	112	3 249	467	11	12	6
1946	2 556	2 877	113	3 092	215	3	3	—5
1947	2 660	2 895	109	3 257	362	4	1	5
1948	2 834	3 113	110	3 200	87	7	8	—2
1949	3 015	3 287	109	3 500	213	6	6	9
1950	3 200	3 513	110	3 500	—13	6	7	—
1951	3 568	4 090	115	4 400	310	12	16	26